

Sprinkhanen en wespinnen in het Gooi in 2007

Ook in 2007 heb ik enkele soorten sprinkhanen geïnventariseerd in het Gooi. Mijn belangstelling ging daarbij wederom vooral uit naar de langsprietten (krekels en sabelsprinkhanen), maar ook naar de recent gevestigde zeldzame soorten blauwvleugelsprinkhaan en moerassprinkhaan. Niettemin lette ik zoals steeds ook op veldsprinkhanen, alleen in mindere mate. Doortjes zijn voor mij lastiger, omdat deze geen geluid maken en dus voor mij minder eenvoudig zijn waar te nemen.

De *veldkrekkel* kende een redelijk jaar. Ze waren er al vroeg bij (eind april) en de populaties op de Hoorneboegse Heide en in het Dassenbos waren in redelijke aantallen aanwezig. Er werden dit jaar geen veldkrekels daarbuiten waargenomen. Hoewel ik dit jaar wel op diverse plaatsen *boskrekels* waarnam heb ik hier geen bijzondere aandacht aan besteed, te meer daar de aantallen dit jaar wat lager leken dan daarvoor. Hieraan zal de koele en vochtige zomer hebben bijgedragen. Maar aan deze soort wil ik de komende jaren wel wat meer aandacht besteden, omdat er een vreemde areaalgrens door het Gooi lijkt te lopen, waar ik vooralsnog geen verklaring voor heb.

Veenmollen kwam ik vooral tegen langs het Tienhovens Kanaal, een locatie die al sinds lang bekend is. Ook kwam ik er nog eentje tegen in Zanderij Crailo, een verrassende locatie. Anderen kwamen ook op andere plekken veenmollen tegen (volgens waarneming.nl), waaronder in de Bovenmeent (zaten ze in 2004 ook al) en Ankeveen (ook al langer bekend als vindplaats). Daarnaast vernam ik dat ook al sinds jaar en dag veenmollen zich voortplanten in de siertuin op Gooilust (Fred van Klaveren).

De *heidesabelsprinkhaan* zat op de vertrouwde locaties Hoorneboegse Heide, Hilversums Wasmeer en naast het Laarder Wasmeer. Op de Hoorneboegse Heide leken de aantallen, net als in 2006, lager dan de jaren daarvoor. Of dit door het ongunstige weer in de zomer kwam of een effect is van de begrazing is mij nog niet duidelijk. Op de andere locaties lagen de aantallen niet zo duidelijk lager. Tot mijn verrassing waren op Zanderij Cruysbergen op twee plaatsen in totaal 6 heidesabelsprinkhanen aanwezig. Dit gebied was tot voor kort volstrekt ongeschikt voor deze soort, maar is recent afgegraven en heringericht. Omdat dit gebied nogal ver verwijderd ligt van hun overige gebieden, heb ik er meteen 2 opgespoord om te bekijken of het hier misschien om de zeldzame langvleugelige vorm zou kunnen gaan. Dat bleek helaas niet het geval en maakte het dus waarschijnlijker dat ze door menselijk ingrijpen zijn aangevoerd. Bij navraag bleek dat er in voorgaande jaren inderdaad maaisel van twee gebieden is aangevoerd om hier allerlei zeldzame planten zoals gentianen en twee soorten zonnedauw mee uit te zaaien (wat goed gelukt is). Eén van die gebieden betrof 't Laer naast het Laarder Wasmeer, waar de heidesabelsprinkhaan inderdaad talrijk voorkomt (zie boven). Het is dus waarschijnlijk dat via dit maaisel in 2005 ook eitjes van deze soort zijn meegekomen. Een mooi voorbeeld van onopzettelijke passieve verspreiding van deze soort. Ik ben benieuwd of ze zich hier weten te handhaven, het gebied ontwikkelt zich daartoe wel in gunstige zin.

De *sikkelsprinkhaan* kende een goed jaar. In de voorgaande jaren was deze nieuwkomer in en naast het Hilversums Wasmeer wel eens aangetroffen, maar in kleine aantallen. Ook werd nooit een vrouwtje gevonden. In 2006 werd deze soort in het geheel niet gevonden. Het was dan ook verrassend om deze soort in 2007 op 6 locaties aan te treffen met in totaal minstens 16 dieren, waaronder het eerste vrouwtje (Hilversums Wasmeer). Er werd ook een exemplaar gevonden in het noorden, nabij Huizen. Vooral de vondst van een vrouwtje wekt de hoop dat ze zich nu ook eindelijk goed hebben gevestigd.

Het *zuidelijk spitskopje* werd weer aangetroffen in het ruige landje bij Huizen ("Luchtkasteel"), een vluchtige inspectie leverde al gauw zeker 28 zingende mannetjes op (dus meer dan voorgaande jaren). Bij het Laarder Wasmeer werd niets meer aangetroffen (zoals in 2005 en 2006), maar nu leverde Zanderij Cruysbergen zeker 5 zingende mannetjes op en zat ook een exemplaar in het Hilversums Wasmeer! *Gewone spitskopjes* werden weer op hun vertrouwde plekken aangetroffen, waarbij wederom opviel dat er in het Hilversums Wasmeer veel bruine exemplaren voorkomen (de meeste dieren zijn groen).

De laatste nieuwkomer vanuit het zuiden was de *zuidelijke boomsprinkhaan*. Elders in Nederland was deze soort al op diverse plaatsen aangetroffen, ook in het nabije Utrecht, maar zoektochten door mij op de flatgebouwen in mijn woonwijk (Kerkelanden, Hilversum) in 2005 en 2006 bleven zonder resultaat. Juist op flatgebouwen zou deze soort vaak worden aangetroffen. Verder is deze soort moeilijk te vinden, omdat hij geen voor mensen hoorbaar geluid produceert, ook niet via een batdetector (hij produceert slechts zacht getrommel met de achterpoten). Maar in 2006 werd dan toch het eerste exemplaar in het Gooi aangetroffen door Jeroen Brandjes, in Naarden op de voorruit van zijn auto. In 2007 vond Hans van Oosterhout er ook bij toeval eentje in zijn tuin in Hilversum, vlakbij mijn huis. Ik besloot het gerichte zoeken naar die soort dan maar op te geven en gewoon af te

wachten wanneer deze zou opduiken. Tot mijn stomme verbazing bleek dat een goede tactiek: 8 dagen later trof mijn dochter een mannetje van deze soort aan in onze badkamer! In november 2007 werden vervolgens nog 2 exemplaren aangetroffen, in Bussum en wederom in Naarden.

De *greppelsprinkhaan* is nog niet in de regio waargenomen. De dichtstbijzijnde waarnemingen zijn enkele jaren terug gedaan langs de A1 bij Eembrugge.

De algemene langsprietten *grote groene sabelsprinkhaan*, *struiksprinkhaan* en *gewone boomsprinkhaan* werden op verschillende plaatsen aangetroffen, maar niet in opvallende aantallen of bijzondere locaties.

De *blauwvleugelsprinkhaan* bleek opnieuw aanwezig op de Bussummerheide. Op 12 juli zag Christian Brinkman het eerste exemplaar, een gerichte zoektocht door mij op 11 augustus leverde 7 exemplaren op. Het lijkt er dus op dat de soort zich hier met succes heeft voortgeplant. Ze zaten vooral op enkele recent geplagde stukken, waar nog veel kale zandgrond aanwezig was. Omdat deze binnen 1-2 jaar zullen zijn dichtgegroeid, valt te hopen dat ze tegen die tijd een andere plek hebben kunnen vinden, zoals andere verse plagstroken.

Ook de *moerassprinkhaan* was in 2007 nog aanwezig op drie van de plaatsen waar deze in 2006 voor het eerst opdook (Laegieskamp, Hilversums Wasmeeer, Zanderij Cruysbergen), hier heeft dus succesvolle voortplanting plaatsgevonden. Hopelijk heeft deze soort zich nu blijvend gevestigd. De oostrand van het Naardermeer kon niet op tijd worden bezocht en bij 't Laer werd niets waargenomen. De *krasser* werd wederom alleen ten zuidoosten van Hilversum aangetroffen, zeg maar in de omgeving van Dassenbos en Hilversums Wasmeeer. Volgens de atlas kwam hij ook noordelijker en westelijker voor en ik heb ook wel eens gehoord dat deze op de Franse Kampheide zou zitten, maar op die plekken ben ik hem vooralsnog niet tegengekomen. Misschien moet ik daar nog wat meer tijd in steken. Een gerucht als zou de *zompsprinkhaan* in het Hilversums Wasmeeer zijn waargenomen berust vermoedelijk op een misverstand. De enige zekere populatie in de regio bevindt zich langs de Provinciale weg (Vreelandse Weg) nabij Kortenhoef, verder zit er een flinke populatie even ten noorden van Utrecht.

Met het waarnemen van *schavertje* heb ik nog steeds enige moeite. Het geluid is zo zacht dat ik deze zonder extra inspanning normaliter niet waarneem. Mijn enige ving ik in 2006 in het Dassenbos, maar vermoedelijk komt deze soort op veel meer plaatsen voor. Hopelijk kan ik daar in de toekomst meer tijd in steken.

Wespspinnen

Ook in 2007 ging de uitbreiding van deze soort gewoon verder. De bekende populaties groeiden meestal verder, met als grootste de twee nu al 4 jaar bekende plekken: het Laegieskamp en het Hilversums Wasmeeer. De toename in het Laegieskamp (Koeienmeent) was het sterkst: van minimaal 93 in 2006 naar minimaal 476 in 2007! Het is daarmee verreweg de grootste populatie in de regio. Ook de toename op de Bussummerheide was opvallend, zodanig zelfs dat er enkele dieren in een woonwijk terecht kwamen, waarvan een foto de krant haalde.

Op sommige heidevelden nam de soort flink toe. Dat had vermoedelijk te maken met de uitbreiding van hoge opgaande grassen (pijpestrootje, bochtige smele) op plaatsen waar geen begrazing plaatsvindt (dus buiten het raster). Dit is misschien mede het gevolg van de natte zomer. Behalve op de Bussummerheide was dit ook te zien op de Franse Kampheide en de Zuiderheide. Op begraasde (delen van) heidevelden werd de soort nergens aangetroffen wegens het ontbreken van die opgaande grasbegroeiing. Begrazing leek echter geen remmende invloed te hebben op plaatsen met een begroeiing die toch al ruig is, zoals Laegieskamp en Hilversums Wasmeeer.

De soort nam echter niet overal toe. Sommige kleine vestigingen bleken weer verlaten, wat bij enkelingen wel te begrijpen valt (vooral als er geen mannetje was meegekomen). Maar met name in het Naardermeer (aan de oostrand en bij de Visserij) was sprake van een afname, die plaatselijk sterk was. Of dit te maken heeft met een verschil in hoofdvoedsel ten opzichte van vitale populaties (zoals in het Laegieskamp) is mij nog niet duidelijk. Maar misschien is het (onbekende) hoofdvoedsel in het Naardermeer erg gevoelig geweest voor de natte zomer, meer dan op de andere plekken (meestal sprinkhanen).

Vragen

Mijn veldwerk voor de wespspin wordt nu gestart in de periode dat er volwassen spinnen en hun karakteristieke webben zijn (augustus), maar wordt gewoon voortgezet daarna, waarbij vooral de karakteristieke eicocons worden geteld (indien verder uiteen dan 30 cm). Hoe de aantalsrelatie is tussen die twee is mij eigenlijk nog niet bekend. Het zou dus zo kunnen zijn dat er op een plek eerst

wel spinnen aanwezig zijn, maar vervolgens toch geen eicocons (omdat alle spinnen zijn overleden alvorens zij zich konden voortplanten). Bij een natte zomer, zoals dit jaar, zou dat een mogelijkheid zijn. Dat zou bijv. verklaren waarom Christian Brinkman eerst wel zo'n 30 spinnen zag op de Zanderij Crailo, terwijl ik op die plek later geen enkele eicocon aantrof (alleen 1 exemplaar op een andere plek). Of dat ook in het Naardermeer zo is gebeurd weet ik niet, maar op 1 plek aldaar zaten ook eerder in de nazomer al geen spinnen meer (wel in het voorgaande jaar). Dat zou dan eerder duiden op het feit dat ze misschien ook de winter al niet waren doorgekomen. Hoe groot de invloed is van winterbegrazing op de overleving van eicocons weet ik niet (maar die invloed is er zeker wel), evenmin weet ik hoe dat zit met predatie (door bijv. vogels, egels, spitsmuizen). Gelukkig is er nog veel te onderzoeken aan deze soort, hoewel ik me wel begin af te vragen of dit nog wel in mijn vrije tijd kan worden uitgevoerd.....

Verdere informatie

Voor verdere informatie kijk op mijn site www.vleer.tk (let niet op de advertenties...). Hier staat meer over leefwijze, historie, verspreidingskaartjes en foto's van de hier genoemde soorten.

Rombout de Wijs
28 november 2007